

Guía Docente				
Datos Identificativos				2022/23
Asignatura (*)	Política social e servizos sociais	Código	615G01308	
Titulación	Grao en Socioloxía			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	1º cuatrimestre	Terceiro	Obrigatoria	6
Idioma	Galego			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Socioloxía e Ciencias da Comunicación			
Coordinación	Fernández Suárez, Mónica Belén	Correo electrónico	belen.fernandez.suarez@udc.es	
Profesorado	Fernández Suárez, Mónica Belén Piñeiro Aguiar, Eleder	Correo electrónico	belen.fernandez.suarez@udc.es eleder.pineiro.aguiar@udc.es	
Web	www.sociologia.udc.gal			
Descrición xeral	Esta materia pretende dotar dos conceptos sociolóxicos que permitan ao alumnado comprender e iniciarse no coñecemento, análise e deseño das políticas públicas e dos servizos sociais, desde un enfoque multidimensional; así como traballar en ambos ámbitos de actuación, desde a súa obxectivación, teorización, metodoloxía, xestión e formulación de propostas, para adquirir e aplicar así competencias profesionais.			

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título
A1	Conocimiento de los componentes básicos de las desigualdades sociales y las diferencias culturales.
A4	Relaciones entre la población, los recursos y medio ambiente en su movimiento y estructura; y el estudio de las técnicas y métodos del análisis demográfico.
A14	Capacidades en elaborar, utilizar, e interpretar indicadores sociales e instrumentos de medición social.
A15	Conocimientos y habilidades para plantear y desarrollar una investigación aplicada en las diferentes áreas de la sociedad.
A17	Conocimientos y habilidades en la búsqueda de información secundaria en las diferentes fuentes (instituciones oficiales, bibliotecas, internet, etc.).
A18	Capacidades en evaluar los proyectos de políticas públicas y de intervención social, así como sus resultados.
A19	Capacidades para definir, localizar y contactar la población objeto de integración social.
A21	Capacidades para identificar y medir factores de vulnerabilidad social y procesos conflictivos.
A24	Conocimientos y habilidades en transmitir los conceptos, problemáticas y perspectivas sociológicas.
A26	Saber elegir las técnicas de investigación social (cuantitativas y cualitativas) pertinentes en cada momento.
A30	Capacidades en establecer, programar y ejecutar programas y proyectos de intervención social.
A31	Habilidades en implantación y gestión de los servicios sociales.
A32	Capacidades en contribuir al diseño de políticas públicas orientadas a abordar problemas sociales.
A36	Actitud de compromiso frente a los problemas sociales y culturales.
B1	Capacidad de organización y planificación.
B3	Capacidad de análisis y síntesis.
B4	Resolución de problemas.
B5	Capacidad de gestión de la información.
B11	Compromiso ético.
B12	Trabajo en equipo.
B13	Razonamiento crítico.
B14	Trabajo en un equipo de carácter interdisciplinar.
B27	Capacidades en reconocer la complejidad de los fenómenos sociales.
C4	Desarrollarse para el ejercicio de una ciudadanía abierta, culta, crítica, comprometida, democrática y solidaria, capaz de analizar la realidad, diagnosticar problemas, formular e implantar soluciones basadas en el conocimiento y orientadas al bien común.
C6	Valorar críticamente el conocimiento, la tecnología y la información disponible para resolver los problemas con los que deben enfrentarse.

C8	Valorar la importancia que tiene la investigación, la innovación y el desarrollo tecnológico en el avance socioeconómico y cultural de la sociedad.
----	---

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título		
Coñecemento dos contidos teóricos e prácticos sociolóxicos sobre políticas sociais e servizos sociais	A1 A4 A24	B5 B12 B27	C4 C6 C8
Comprensión dos fenómenos sociais asociados ás políticas sociais e aos servizos sociais	A1 A4 A15 A17 A18 A21 A24 A32 A36	B3 B5 B11 B12 B27	C4 C6 C8
Aplicar os coñecementos e a súa comprensión ao ámbito das políticas sociais e dos servizos sociais	A1 A4 A14 A15 A17 A18 A19 A21 A24	B3 B5 B12 B14 B27	C6 C8
Identificación de necesidades sociais e análise de políticas sociais e de servizos sociais	A1 A4 A14 A15 A17 A18 A19 A21		
Síntese dos coñecementos e da súa comprensión e aplicación ao estudo e intervención sobre a realidade social relacionada coas políticas sociais e os servizos sociais.	A1 A4 A14 A15 A17 A18 A19 A21 A24 A26 A30 A31 A32 A36	B1 B3 B4 B5 B11 B12 B13 B14 B27	C4 C6 C8

Avaliación das situacións de necesidade social, así como das políticas sociais e dos servizos sociais	A1	B1	C4
	A4	B3	C6
	A14	B4	C8
	A15	B5	
	A17	B11	
	A19	B12	
	A21	B13	
	A24	B14	
	A26	B27	
	A30		
	A31		
	A32		
	A36		

Contidos	
Temas	Subtemas
TEMA 1. O ESTADO DE BENESTAR. NACEMENTO E TIPOLOXÍA	1.1. Nacemento do Estado do Benestar e evolución histórica 1.2. Tipoloxía de Estados de Benestar en Europa 1.3. O Estado de Benestar do Sur de Europa: o caso de España.
TEMA 2. O SISTEMA DOS SERVIZOS SOCIAIS NO ESTADO DO BENESTAR	2.1. El welfare mix en el ámbito de los Servicios Sociales: administraciones, actores no gubernamentales y ámbito privado 2.2. Las competencias y la normativa en materia de Servicios Sociales en Galicia 2.3. Diagnóstico de la política social y de servicios sociales en Galicia.
TEMA 3. O SISTEMA DE SERVIZOS SOCIAIS EN GALICIA: UNHA POLÍTICA MULTINIVEL	3.1. A lexislación en materia de Servizos Sociais en Galicia 3.2. As competencias en materia de Servizos Sociais en Galicia. Indicadores dos servizos sociais en Galicia. 3.3. Principais políticas de benestar en Galicia: dependencia, menores, igualdade de xénero, etc.
TEMA 4. A DESIGUALDADE SOCIAL E AS POLÍTICAS PÚBLICAS SOCIAIS.	4.1. Debates sobre desigualdade social en España/Galicia. 4.2. Indicadores de desigualdade social en España/Galicia. 4.3. Análise da desigualdade en España/Galicia.
TEMA 5. AS POLÍTICAS PÚBLICAS ESPECÍFICAS NOS SERVIZOS SOCIAIS (IGUALDADE DE XÉNERO, INMIGRACIÓN, XUVENTUDE E PARTICIPACIÓN)	5.1. A igualdade de xénero e o enfoque interseccional na aplicación das políticas públicas 5.2. As políticas públicas de intervención coa inmigración 5.3. A xuventude e as medidas de integración 5.4. A participación social como unha política de intervención social
TEMA 6. O PAPEL DA SOCIOLOXÍA NA PLANIFICACIÓN NA INTERVENCIÓN SOCIAL	6.1. O papel da socioloxía na intervención social. 6.2. A planificación da intervención social. 6.3. O deseño de programas de intervención social (casos prácticos).

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Sesión maxistral	A1 A4 A14 A15 A17 A18 A24 A26 B5 B12 B13 C4 C6 C8	5	10	15
Discusión dirixida	A1 A4 A18 A24 A36 B3 B4 B5 B11 B12 B13 B27 C4 C8	3	7	10

Análise de fontes documentais	A1 A4 A14 A17 A18 A21 A26 B3 B5 B12 B14 C6	3	12	15
Lecturas	A1 A4 A15 A17	2	26	28
Presentación oral	A14 A15 A17 A24 A26 A32 B1 B3 B5 B13	1	9	10
Proba obxectiva	A1	10	27	37
Investigación (Proxecto de investigación)	A1 A4 A14 A15 A17 A18 A19 A21 A24 A26 A30 A31 A32 A36 B1 B3 B4 B5 B11 B12 B13 B14 B27 C4 C6 C8	13	20	33
Atención personalizada		2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	Explicación por parte do profesor dos contidos teórico/prácticos xerais, máis suliñables e necesarios para comprender a asignatura e para levar a cabo o traballo de investigación.
Discusión dirixida	Trátase de levar a cabo debates nas clases sobre temas da realidade das políticas e dos servizos sociais, requeriéndose a participación e o interese do alumnado. Tanto na fase expositiva da asignatura como na parte de traballos titorizados ou da propia investigación a levar a cabo o debate, tanto particularizado como colectivo, se plantexa como unha ferramenta pedagóxica moi útil. Nesta parte da asignatura tamén se procura fomentar o traballo e espírito de equipo, noutras palabras, desenvolver a chamada intelixencia social; de xeito que o alumnado poda ver por sí mesmo as vantaxes de xuncir esforzos, fronte á empresa individual. Para acadar isto, así como para o conxunto da asignatura, se presenta o contido referido á parte práctica, no que tamén resulta fundamental a discusión dirixida, tanto nas clases como nas titorías.
Análise de fontes documentais	Tanto no coñecemento dos contidos da asignatura como para a realización dos traballos e a investigación, resulta necesaria a familiarización, consulta e coñecemento das diferentes fontes de información secundaria, entre as que nesta asignatura destacan indicadores, bases de datos, informes, estatísticas, etc.
Lecturas	Lectura, por parte do alumnado, de textos fundamentais ou relacionados coa asignatura, entre os indicados polo profesor e, no seu caso, propostos polo propio alumnado; así como aqueles outros necesarios para levar a cabo os traballos titelados e a investigación final.
Presentación oral	Como parte do traballo, aprendizaxe e da avaliación, o alumnado deberá expoñer de forma individual a súa aportación, de maneira que, ademais de constituir unha proba máis de cara á avaliación final, tamén adquira experiencia e habilidades para falar e expor en público.
Proba obxectiva	A proba obxectiva consiste na realización dun exame da parte teórica da materia para verificar o coñecemento e as lecturas realizadas sobre as diferentes temas da materia

Investigación (Proxecto de investigación)	<p>A asignatura consiste na demostración por parte do alumnado do que sabe facer, polo que o proxecto de investigación e o seu resultado constitúen o eixo central tanto do traballo a desenvolver como da avaliación da asignatura.</p> <p>Trátase da elaboración dun traballo individual ou en equipo, que se concertará co profesor, dentro dunha relación ampla de temas posibles: poderá ser de carácter xeral ou específico sobre algún aspecto concreto da realidade das políticas e servizos sociais.</p> <p>Este traballo deberá ser teórico práctico. É dicir, na parte teórica se explicitarán aqueles contidos vistos en clase e outros recopilados polo alumnado sobre a información existente sobre o tema escollido, para dominalo e que non se den repeticións nin erros. Mentras que a parte práctica ou empírica deberá reflectir a información primaria que aporta o alumno/a sobre o tema (ben perante técnicas de recollida de información, como son as enquisas, entrevistas, grupos de discusión, etc. ou ben perante a observación, experiencias ou outras aportacións).</p> <p>O traballo entregárase en arquivo adxunto perante correo electrónico.</p>
--	---

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Investigación (Proxecto de investigación)	<p>As titorías deberán solicitarse previamente por e-mail ao profesorado responsable da materia.</p> <p>Para o alumnado con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e dispensa académica de exención de asistencia, acordarase ao inicio do curso un calendario específico de titorías compatible coa súa dedicación.</p> <p>Na primeira e segunda oportunidade os criterios de avaliación rexiranse dacordo a realización dunha proba mixta cun peso do 100% sobre a cualificación: consistirá nunha proba na que se incluírán cuestións teóricas e prácticas e na que o/a alumno/a terá que demostrar ter alcanzado as competencias e os resultados de aprendizaxe da materia.</p>

Avaliación

Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Proba obxectiva	A1	O exame implicará a avaliación dos coñecementos teóricos da materia e o seguimento das leituras asignadas.	40
Presentación oral	A14 A15 A17 A24 A26 A32 B1 B3 B5 B13	Aínda que se trate de levar a cabo traballos de carácter colectivo ou integrados dentro dun entorno social determinado, tamén é necesario que o alumnado tome conciencia da súa contribución ao mesmo e saiba reivindicalo e expoñelo. De aí que se avalíe a presentación ao resto da clase dos respectivos traballos e/ou aportacións por parte do alumnado, de xeito individual.	20
Investigación (Proxecto de investigación)	A1 A4 A14 A15 A17 A18 A19 A21 A24 A26 A30 A31 A32 A36 B1 B3 B4 B5 B11 B12 B13 B14 B27 C4 C6 C8	<p>O alumnado, de forma individual ou colectiva, realizará o traballo/proxecto de carácter teórico práctico, no que se prestará especial atención ás funcións e efectos das políticas sociais e servizos sociais.</p> <p>Este traballo estará dirixido ou tutelado polo/a profesor/a.</p> <p>O alumnado deberá recoller no mesmo os coñecementos aprendidos, a información secundaria recabada, así como outra de carácter primario que sirva para o propósito da investigación a realizar.</p> <p>Este traballo é a proba ou contido principal da avaliación da asignatura e nel deberase reflectir os coñecementos impartidos nas sesións maxistras, das lecturas así como da investigación propia (información primaria ou parte empírica) levada a cabo sobre o tema acordado co profesor e do que se deben facer entregas periódicas das súas diferentes partes (proxecto, marco teórico, parte empírica, análise e conclusións), tal e como se recolle no apartado dos traballos tutelados.</p>	40

Observacións avaliación

Alumnado presencial.- Avaliación continua.

O alumnado que asista ao menos ao 80% das clases poderá optar a un sistema de avaliación continua, cuxo sistema de avaliación será o seguinte: Probas obxectivas (40%).- Ao longo das clases interactivas realizaranse diversos exames tipo test onde se recollerán os aspectos máis significativos da explicación teórica da materia. Ditos exames constarán de 8-10 preguntas en torno a unha lectura suxerida previamente polo profesorado e se desenvolverán ao longo de diversas clases interactivas. Os materiais estarán subidos na carpeta de Moodle ao inicio do curso, xunto a un calendario. A superación con un mínimo dun 4 de todos os exames tipo test, xunto coa obtención de ao menos un 5 no conxunto das probas obxectivas será necesario para seguir optando á avaliación continua.

Reseñas-debate (30%).- Trátase dun traballo en equipo, o cal estará conformado da seguinte maneira:

- No caso de 2 persoas, deben realizar como mínimo a lectura de 3 libros
- No caso de 3 persoas, deben realizar como mínimo a lectura de 4 libros
- No caso de 4 persoas deben realizar como mínimo a lectura de 5 libros

A lista de leituras estará subida desde a primeira semana de curso na Moodle da materia. Asimismo, previo acordo co profesorado, pódese escoger outra lectura se ten relación coa asignatura. Cada equipo presentará un traballo nas últimas semanas do curso (data a acordar a comenzo do cuatrimestre) e deberá constar de como mínimo as seguintes partes:

- Resumen das obras. Aspectos nos que se está a favor e en contra das mesmas.
- Relación das obras cos contidos da materia
- Reflexión e crítica personal final

Para a presentación destes traballos, os cales se irán realizando nas diversas clases interactivas, elaborárase por parte do conxunto da clase unha rúbrica de avaliación. Dita avaliación conterá aspectos de autoavaliación (por parte do propio grupo) e coavaliación (por parte do resto da clase). A parte ética no contido da materia é un aspecto fundamental a ter en conta pola implicación á hora de elaborar políticas públicas e pola intrínseca relación cos servizos sociais.

Traballo de investigación (30%).- Trátase dun traballo en equipo, conformado de igual maneira que o referido ao apartado anterior. Débese realizar unha aproximación exploratoria a algunha das políticas de atención social traballadas durante o curso (xuventude, migración, drogadicción, maltrato, velez, etc.) O traballo constará duns obxectivos, un breve marco teórico e no aspecto da investigación primaria cando menos 2 entrevistas a persoas afíns a ditas políticas (técnicos/as, usuarios/as, expertos/as, etc.). Do que se trata é de relacionar o marco teórico coas principais citas extraídas das entrevistas. Non é necesario transcribir estas pero sí enviar o audio das mesmas. Tamaño: 6000-10000 palabras, incluíndo como referencias cando menos 16 obras: 10 provintes da parte teórica e/ou dos outros traballos da materia e 6 de búsquedas propias. Valorárase a capacidade de síntese, o traballo en equipo, os criterios éticos no desenrolo da investigación, e a profundización no debate académico á hora de relacionar a teoría coa investigación primaria. Da mesma maneira que no criterio de avaliación anterior, desenrolárase unha rúbrica de avaliación nas clases interactivas co fin de proceder na presentación dos traballos a unha coavaliación por parte do resto da clase.

Avaliación non presencial

O alumnado que opte pola avaliación non presencial, o cal debe comunicarse antes da primeira clase do mes de outubro, será avaliado conforme aos seguintes criterios:

- Reseñas (30%).- De forma individual cada alumno/a debe escoller como mínimo 3 obras do listado que aparece en Moodle e axustarse aos seguintes prazos de entrega:

- 1) Entrega 1.- 15 de outubro
- 2) Entrega 2.- 12 de novembro
- 3) Entrega 3.- 3 de decembro

- Exame (70%).- Realízase unha proba liberatoria na última semana de clases. Dita proba será tipo test, entrando como materiais os mesmos textos que nas probas de avaliación continua realizados ao longo das diversas interactivas. Neste caso, para o alumnado non presencial a nota de corte é un 5, restando as respostas erradas e/ou non contestadas.

Primeira oportunidade

Convocatoria xaneiro/febreiro, data acordada polo centro.

No caso de non superar a avaliación presencial ou non presencial (ou no caso de querer optar a superar a materia na convocatoria oficial), o alumnado realizará un examen que constará de dúas partes.

- a) Tipo test (50%), cuxos materiais e criterios serán os mesmos que nos apartados referidos ao alumnado non presencial.
- b) Pregunta autoformulada.-O/a alumno/a debe levar preparado ao exame unha pregunta do seu interese que tema que ver cos materiais da asignatura e respondela nunha extensión máxima de 2 cuartillas de folio. Debe incluír unha introducción breve acerca do interese pola temática, a súa relación co contido da materia, os materiais utilizados para a resolución da mesma, os argumentos a favor e en contra encontrados en diversos

autores/as e unha reflexión crítica final.

Segunda oportunidade

Convocatoria xuño/xullo, data acordada polo centro

Mesmo criterio que na primeira oportunidade

Alumnado con dedicación a tempo parcial ou dispensa académica Deben informar ao profesorado ao comezo do cuadrimestre da súa situación e acordar un calendario de titorías, tarefas e entregas a ser avaliadas.

Fontes de información

Bibliografía básica

- Alemán Bracho, Carmen y Fernández García, Tomás (comp.) (2006). Política social y estado de bienestar . Valencia : Tirant lo Blanch
- Alemán Bracho, Carmen (coord.): (2010). Fundamentos de servicios sociales. Valencia: Tirant lo Blanch
- Bradshaw, Jonathan (1972). The concept of social need. New York: New Society (University of York)
- Casado, Demetrio (2001). Manual de servicios sociales. Madrid: CCS
- Doyal, Len e Gough, Ian (1994). Teoría de las necesidades humanas. Madrid: Fuhem - Icaria
- Fernández García, Tomás y Antonio Ares Parra (coords.) (2002). Servicios sociales dirección, gestión y planificación. Madrid: Alianza
- Howard, E. (1981). Investigación social y política social. Madrid: Tecnos
- Montagut, Teresa (2000). Política Social. Una introducción. Barcelona: Ariel
- Giner, Salvador (1997). Buen gobierno y política social . Barcelona : Ariel
- Titmuss, Richard (1981). Política Social. Barcelona, Ariel
- Ashford, Douglas E. (1989). La aparición de los estados de bienestar. Madrid: Ministerio de Trabajo y de Seguridad Social
- Alemán Bracho, Carmen (coord.): (2007). Política Social. Madrid: McGraw-Hill
- Esping-Andersen, Gøsta (1993). Los tres mundos del Estado del Bienestar. Valencia: Alfons el Magnanim
- Midgley, James (2014). Desarrollo social: teoría y práctica. Madrid: Fundación General de la Universidad Politécnica
- Midgley, James y Livermore, Michelle M. (2008). The Handbook of Social Policy . Londres: Sage
- Midgley, James (1997). Social Welfare in Global Context. Newbury Park, CA: Sage
- Titmuss, Richard (1973). Choice and ?the Welfare State?. Commitment to Welfare. Londres: Allen & Unwin.
- Esping-Andersen, Gøsta (2010). Los tres grandes retos del Estado de Bienestar. Madrid: Ariel
- Varios Autores (Ferrara, Giddens, etc.) (2008). Un modelo social para Europa. Valencia: Universidad de Valencia
- Olson, Mancur (1992). La lógica de la acción colectiva: bienes públicos y la teoría de grupos. México: Limusa
- Castro García, Carmen (2017). Políticas para la igualdad. Madrid: Catarata
- Pazós Morán, María (2015). Desiguales por ley: las políticas contra la igualdad de género. Madrid: Catarata
- Montagud, Teresa (2014). Política social: una introducción. Barcelona: Ariel
- Castel, Robert (2004). La inseguridad social: ¿qué es estar protegido?. México: Manantial
- Gálvez Muñoz, Lina (2013). Desiguales: mujeres y hombres en la crisis financiera. Barcelona: Icaria
- Navarro, Viçent (2015). Ataque a la democracia y al bienestar: crítica al pensamiento económico dominante. Barcelona: Anagrama
- Adelantado, José (et alia) (2016). Los estados de bienestar en la encrucijada: políticas sociales en perspectiva comparada. Madrid: Tecnos
- Bochel, Hugh y Daly, Guy (ed.) (2014). Social policy. New York: Routledge
- Moreno Fernández, Luis (2012). La Europa asocial: crisis y estado del bienestar. Barcelona: Península

Bibliografía complementaria	<ul style="list-style-type: none"> - Kotler, Philip (1982). Marketing for non-profit organizations. New Jersey: Prentice Hall - Edwards, W. y Newman, J. R. (1982). Multiattribute evaluation. Newbury Park, CA: Sage - Marti-Costa, S. y Serrano-García, L. (1983). Needs assessment and community development: An ideological perspective. Prevention in Human Services, 3 - Witkin, B. R. (1977). Need assessment kits, models and tools. Evaluations Technology, 17 - Keeney, R. L. y Raiffa, H. (1976). Decisions with multiples objectives: Preferences and value tradeoff. . New York: John Wiley - Pitz, G. F. y McKillip, J. (1984). Decision analysis for program evaluators. Newbury Park, CA: Sage - Weiss, C. H. y Bucuvalas, M. J. (1980). Social science research and decision making. New York: Columbia University Press - Cook, T. D. y Campbell, D. T. (1979). Quasi-experimentation: Design and analysis of issues for field settings. Chicago: Rand McNally - Wilensky, H.L. y Lebaux, C. N. (1965). Industrial Society and Social Welfare. Nueva York: Russell Sage - Kahneman, D.; Slovic, P., y Tversky, A. (eds.) (1982). Judgment under uncertainty: Heuristics and biase. Cambridge: University Press - Alemán Bracho, Carmen y Trinidad Requena, Antonio (2012). Evaluación de servicios sociales. Navarra: Civitas - Alemán Bracho, Carmen; Alonso Seco, José María y García Serrano, Mercedes (2011). Servicios sociales públicos. Madrid: Tecnos - Alemán Bracho, Carmen y Trinidad Requena, Antonio (2006). Servicios sociales: Planificación y evaluación. Navarra: Thomson-Civitas - Castillo Gallardo, María del (2006). Manual de servicios sociales comunitarios. Madrid: Síntesis - Díaz Martínez, José Antonio y María José Salvador Pedraza (coords.) (2000). Nuevas perspectivas de los servicios sociales. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia - Fernández García, Tomás y Antonio Ares Parra (coords.) (2002). Servicios sociales dirección, gestión y planificación. Madrid: Alianza - Moreno, Luis (1992). Política social y estado del bienestar. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales - Fernández Suárez, Belén (2018). La alteridad domesticada : la política de integración de inmigrantes en España :actores y territorios. Barcelona: Editorial Bellaterra
------------------------------------	---

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Socioloxía da familia/615G01305

Socioloxía da saúde e a enfermidade/615G01307

Socioloxía das migracións/615G01410

/

Materias que continúan o temario

Estrutura e cambio social/615G01208

Análise demográfica/615G01301

Estrutura e cambio social de Galicia/615G01412

Observacións

Recomendacións:1.- A entrega dos traballos documentais que se realicen nesta materia:1.1. Solicitarase en formato virtual e/ou soporte informático1.2. Realizarase a través de Moodle, en formato dixital sen necesidade de imprimilos1.3. De se realizar en papel:- Non se empregarán plásticos.- Realizaranse impresións a dobre cara.- Empregarase papel reciclado.- Evitarase a impresión de borradores.2.- Débese facer un uso sostible dos recursos e a prevención de impactos negativos sobre o medio natural3.- Débese ter en conta a importancia dos principios éticos relacionados cos valores da sostenibilidade nos comportamentos persoais e profesionais4.- Segundo se recolle nas distintas normativas de aplicación para a docencia universitaria deberase incorporar a perspectiva de xénero nesta materia (usarase linguaxe non sexista, utilizarase bibliografía de autores de ambos os sexos, propiciarase a intervención en clase de alumnos e alumnas...)5.- Traballarase para identificar e modificar prexuízos e actitudes sexistas, e influirase na contorna para modificalos e fomentar valores de respecto e igualdade6. Deberanse detectar situacións de discriminación por razón de xénero e proporanse accións e medidas para corrixilas7. Facilitarase a plena integración do alumnado que por razón físicas, sensoriais, psíquicas ou socioculturais, experimenten dificultades a un acceso axeitado, igualitario e proveitoso á vida universitaria

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías